

Jordefærdsskikke i Fortiden.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Skjønt vi ikke savne adskillige gode Bidrag til Oplysning om Begravelsesskikkene i Fortiden¹⁾, er der dog Spørgsmaal, som paatrænge sig og ikke ere saa lette at besvare, f. Ex. naar det blev almindeligt at indeslutte Ligene i Kister inden Begravelsen. Jeg mindes i en haandskreven Kilde, som jeg uheldigvis har forsømt at antegne, at have set Vidnesbyrd om, at fattige Folks Lig endnu temmelig langt ned i Tiden jordedes indesluttede i Vidiefletninger. De svære Ligbaarer, som i ældre Tid fandtes i Kirkernes Vaabenhuse, og hvoraf enkelte vel endnu ere bevarede, tyde paa, at de stamme fra en Tid, da Henbærelsen af Liget indesluttet i Kiste ikke var det sædvanlige. — Det er dog ikke nærmest herom, men om forskellige andre gamle Jordefærdsskikke, at nogle Oplysninger her skal meddeles efter utrykte Kilder.

1. Adelens Jordefærd.

Til dette Emne har man allerede mange Bidrag. Fra en ældre Tid og særlig vedrørende Forholdene i Slesvig

¹⁾ For ikke at tale om de mange Bidrag til Oplysning om Begravelsesmaaden i Oldtiden, som vore antikvariske Tidsskrifter indeholde, kan fremhæves Prof. J. Kornerups oplysende Afhandling om Middelalderens Begravelsesmaade i Danmark (Aarb. for nord. Oldkynd. og Hist. 1873).

og Holsten haves en akademisk Disputats af Christiani (præsiede Lackmann): *De variis exequiarum ritibus apud utriusque ducatus Cimbrici nobiles commentatio*. Kiel, 1748, 4to. Allen har behandlet Emnet i sit store Værk, *De tre nordiske Rigers Historie 1497—1535*. IV, 1, 201—2. Og senere er der fremkommet flere ny Bidrag. Særlig kan henvises til Saml. til Fyns Hist. og Topografi VII, 279—81. Danske Mag. 4. R. V, 296. 358—61. Danske Kirkelove II, 258—64. Efterfølgende Stykke har, saa vidt vides, ikke før været fremdraget. Det meddeles efter en Afskrift fra forrige Aarhundrede i P. Rogers Samlinger om Laaland i Thottske Saml. 730, Fol. (p. 307—9) efter Hr. Jørgen Christiærnsens nu tabte Provstebog for Fuglse Herred.

Christelig Raad og Betænkelse om Adels Jordefærd udi Fyns Stift paa Kgl. Majestæts, vor allernaadigste Herres, gunstige Behag, og tilskrevet ærlig og velbyrdig Mand Frants Brockenhus til Egeskov efter hans egen Begjæring og velb. Johan Frises alvorlige Befaling udi Guds Aar 1566 den 3 Januarii ved Niels Jespersen, Superintendent.

Efterdi de dødes Begravelse er og regnet iblandt Miskundheds Gjæringer og funderet udi et vist Haab paa vor Trosartikel om Legemens Opstandelse, der til med bekræftet med klare Skrift og Exempler udi det gamle og ny Testamente, af hvilke noksom kan bevises, saadan Gjærning at være Gud velbehagelig, hvor den af christen Kjærlighed nogen salig afgangen Christen bevises af den-nem, som igjen leve og den dødes Legeme ikke aleneste med sømmelig og tilbørlig Bekostning til Jorde stede, men ogsaa med egen Person og Nærværelse udi Guds-frygt christeligen ære og bepryde: Da er det udi Sandhed tilbørligt, at vore salige Jevnchristne, som udi Jesu Christi sande Tro og Bekjendelse hedensover, maa hver

efter sin Persons og Levned's Vilkaar tilstedes en sømmelig og hæderlig Jordefærd efter den hellige Kirkes Skik og Lands vedtagne Sædvane.

Og efterdi mange ædle og velbyrdige Mands- og Kvindespersoner saa vel som iblandt den menige Mand udi denne skrøbelige og bedrøvelige Tid, som vi nu lever udi, efter Guds gode Vilje fast allevegne her udi Stiftet ved den timelige Død bortkaldes, hvis salige Legemer vel sømmer en christelig og hæderlig Begravelse: da paa det al utilbørlig overflødig Bekostning, som jo længere jo mere sig allevegne beteer udi slige ypperlige Folks Begravelse (saa det næsten er did hen kommet, at man udi saadan Færd tragter mere efter den forgjængelige Verdsens Pral, Stads og Ære, end sand Gudelighed, som bør at staa udi den dødes christelige Begjængelse, med hvilke vi vor Opstandelses Tro for Gud og vor Kjærlighed imod den døde og afgangne pligtige ere at bevise) maa ved christelig Middel en Sinde afskaffes, heller jo nogenlunde forhindres, at vor Herre Gud ej skulde ydermere af saadan forfængelig Handel foraarsages til Vrede over os, og andre gode Christne sig herpaa støde og forarge: Er om Adelen's Jordefærd udi den bedste Mening til Guds Ære og vor salige afgangne Jevnchristens hæderlige Begravelse og Begjængelse saa christelig berammet og samtykt, over alt Fyns Stift at skulle holdes med Sang, Prædiken og anden Tilbehøring, som her efter følger. Kjærligen formodes alle og hver fromme og gudfrygtige Adelspersoner, at de ville her udi christeligen betænke, hvis til Guds Ære og deres egen Lempe og gode Vilkaar blandt andre godt Folk udi slig eller anden Færd bedst sømmer og bekvemme kan. De og ville denne Orden og Skik sig lade vel befalde og den for godt anse, efterdi her aleneste søges Guds Ære og det, som i denne Handel gode christen Folk allerbedst bekvemme kan.

Om Dag og Tid, paa hvilken Jordefærd maa og skal foretages.

Søndagen med andre budne hellige Dage, der haver deres Fundament i det 3dje Guds hellige Bud og ere vore rette Sabbathsdays, berammede udi Kgl. Maj.s vor naadigste Herres Ordinans under visse Ceremonier og Kirketjeneste med Prædiken og de højværdige Sacramenters Uddeling, kan og maa for ingen Del med nogen Jordefærd og Begravelse forhindres, som dog vil have sin besønderlige Tid med Sang og Prædiken udi Kirken og med anden tilbørlig Bestilling; men meget bekvemmeligere kan paa en Søndag forhandles, paa det den rette Søndags og andre hellige Dages budne og berammede Tjeneste udi Kirkerne ej skulde af saadan Aarsag forhindres eller til ubeskreven Tid paa Dagen opsættes og forholdes.

Om Lys.

Efterdi Adelsfolk »jo for ent« ville blive ved deres gamle Forfædres Skik og Sædvane med mange Lys at lade optænde og bære for den dødes Lig, hvilke dog udi Sandhed er af Begyndelse optagne udi en vrang »Bilofve« og falsk Hellighed, den dødes Sjæl til des ydermere en Saligheds Bistand, hvilken vantro og afgudiske Mening er nu, Gud Lov, udi dette klare Evangelii Lys fast alle Vegne udi fleste Parten deres Hjærte saa formørket, ja aldeles udslukkt formedelst Guds Sandheds Bekjendelse, at man saadanne Lys aleneste bruger til en hæderlig Siring udi de dødes Begravelse: da kan samme vel tilstedes, saalænge de ikke misbruges. Allereneste er det dog raadeligt, at gode Folk vilde herudi ramme tilhørlig Maade, at samme Lys ikke blive for mange, eller og gjøres paa Kap og Ros til nogen sønderlig og forfængelig Ære, hvoraf Gud ogsaa fortørnes kan. Thi bedst er Maade udi alle Tingest; dog at fattige Skolebørn, som saadanne Lys skal bære, maa nyde for en arm Behjælp efter gammel Skik saa meget Klæde, som gode Folk af sin egen Fromhed og gode Vilje

dennem give ville, og Gud skyder dennem i Hu; og samme Lys blive siden hos Kirkerne, og ej til anden Brug forvandles. Men hine »Dortiiser«¹⁾, som ere paa-fundne at bruges udi Bryllup og anden Værtskab, er ikke sømmeligt at bære for de døde, efterdi man ingensteds til Gavns udi nogen Kirke dennem bruge kan. Item hine smaa Lys, som sættes paa »Baret«²⁾, gjøre intet andet end forsinke dennem, som samme Lys skulle opsætte og tage vare, fra Guds Ords Prædiken og anden gudelig Betænkelse, som der mere behov gjordes. Hvorfore meget bedre var dennem med »Roor eller Skrankverk« aldeles at aflægge, og i den Sted lade Peblinge staa med de andre Lys ordentlig omkring Ligbaaren, til Tiden er den neder at sætte. Her tænke sig dog hver from Christen om alle disse Lys, store og smaa, hvad sømmeligt er og allermest bekvemme kan.

Om Offer.

Offer udi de dødes Begravelse skal herefter være aflagt aldeles, efterdi den er dog en Levning af den gamle Pavedom og Hykleri, som udi den ugudelige Sjælemesse med flere saadanne vederstyggelige og utilbørlige Ceremonier plejede at bruges, og fandtes dog ingen ret Grund eller Hjemmel at have nogensteds i den hellige Skrift, men ere optagne mere for en udvortes Pral udi saadan Handel, saa og for egen Nyttes Skyld, deres, som saadant og andet mere udi Begyndelsen foruden Grund og Hjemmel af den hellige Skrift vrangeligen paafundet haver. Hermed dog ingenlunde aflægges den dødes christelige Sjælegave og yderste Vilje, udi hvilken gode christne Folk, som Gud haver med det timelige Gode her i Verden forlenet, pleje deraf ikke aleneste sin Slægt og Venner, men og sønderlig sin Sjælesørger og Sognepræst, sin Sognekirke,

¹⁾ Fakler.

²⁾ Ligbaaren.

hvor man sin Lejersted udvælger, item Børneskoler og de rette Almissehoveder og fattige husarme udi saa Maade-christeligen at betænke, efterfølgendes hine fromme, gamle og gudfrygtige Forfædres Skik og Sædvane, ikke udi nogen »Bylofve« og falsk Mening, men af en ret christelig Kjærlighed, derudi tjenende sin vedtørvende Jevnchristen, hvilke man forpligtig er at gjøre til gode udi Liv og Død, efter Guds Bud og Befaling hos Esaïas i det 35. og hos S. Hans Apostel, og udi mange andre den hellige Skrifts Steder og Lærdomme.

Om Sang og vanlig Ligprædiken.

Først naar Liget føres af Gaarde, er ikke behov, at Skolemesteren, som da med sine Peblinge tilstede er og Lysene bære, skulde der strax noget sjunge, men maa forholdes saa længe, [til] Liget kommer for Kirkedøren, sønderlig hvor lang og skiden Vej er til Kirken, paa det de fattige Skolebørn kan ej falde med Lysene eller trænges udi Dynd og Dræk imellem Vogne og Heste, sønderlig om Vintertid, og derover fare ilde, hvilket ikke tilbørligt er.

Hvor som og nogensteds efter gammel Ridderskik skal føres den dodes »Kyrritz«, Vaaben og Sværd til Begravelse, da skal ikke Hesten indrides i Kirken, men den, som saadan Rustning fører, maa afsidde og bære det ind for eller efter Liget, som det sig bekvemme kan, og lade Kirken, som er vort Bedehus, nyde sin tilbørlige »Førm« uden slig Urenhed og Besmittelse.

Naar man nu kommer til Kirkegaarden, skal Lysene antvordes dennem at indbæres for Liget udi Kirken, og strax begyndes den efterfølgende Salme: O Herre Gud, benaade mig. Dernæst, om mere Sang behov gjøres, under des at Liget flyes til Rette og Folket kommer til Stille, skal sjunges: Men vi leve paa Jorden her etc. Saa allernæst for Prædiken: Vi tro allesammen etc.

Om Ligprædiken.

Herpaa skal strax den vanlige Ligprædiken ske paa Prædikestolen, og altid berammes en bekvem Text af det gl. eller ny Testament, som af Salomons Prædikebog, item ex libro Sapientiæ, Syrach, Job, eller nogen Evangelist, og sænderlig af S. Povels Epistler, hvilken Text man bedst kan accommodere baade til den døde og til de levende, som tilstede ere. Og skal altid udi denne Prædiken disse 2 Stykker forhandles. Først skal (efter en hæderlig Taksigelse paa den dødes Venners Vegne til dennem, som med deres Nærværelse denne Begravelse haver »foræret») af Prædikanten gives den døde et godt og christeligt Vidnesbyrd efter Personens Vilkaar, udi hvilket hans Levned og Endeligt »nest korteste« befattes, sænderlig hvad derom til Gavn siges kan uden Smiger og Øjentjeneste, hans efterladte Venner til Trøst og andre til godt Exempel at efterfølge. Er der og noget iblandt om hans Levned og Endeligt, som mere kan være til Forargelse end til Opbyggelse, da skal det enten af christelig Kjærlighed skjules og fornufteligen gaas forbi, eller christeligen forbedes, sænderlig om de Personer, hvis Pønitense er aabenbar, og med et saligt Endeligt ere hensovede, efterdi den naadefulde Gud selv skjuler Syndsens Mangfoldighed, og dennem udi sin Søns Fortjeneste naadelig allesammen udsletter, og tilgiver dennem, som udi sand Pønitense og Christi Tro bliver bestandig til Enden, paa hvis Salighed er intet at tvivle udi nogen Maade. Men om hine aabenbare Guds Foragtere og Nimrods Staldrødre (om saadanne nogensteds findes, det Gud forbyde), som ikke kommer til sand Pønitense og faar et saligt Endeligt, skal langt anderledes tales og handles, andre til et Exempel, at de kan raades til Gudsfrygt. Den barmhjertige Gud, vor Herres Jesu Christi Fader, beskjære hver Christen et saligt og christeligt Endeligt udi sand Pønitense og Tros Bestandighed. Amen. — Udi den anden Part af denne Prædiken skal

enfoldigen den oplæste Text forhandles korteligen og udføres eller henføres til de levendes Formaning, Lærdom og Trøst, som tilstede ere, og siden besluttet med en almindelig Bøn efter Sædvane.

Sang efter Prædiken.

Strax den Prædiken er endt, skal Skolemesteren begynde Simeons Lovsang: Med Glæde og Fred — og under des skal Liget nedsættes i Graven, dog foruden Bulder og Stim, saa meget som muligt er, at Sangen ej skal forhindres; og skal Folkene blive stille staaende, uden de, som ere beskikkede Liget ned at sætte. Naar Liget er nu nedersat, skal Præsten, som Tjenesten gjør, kaste en Spade fuld Jord eller to paa Liget ind i Graven, og Sangen des imellem ophøre, og sige med høj Røst:

Af Jord haver du skabt mig,
Kjød og Blod har du iført mig,
O min Gjenløsere, opvæk mig paa den yderste Dag!

Naar dette er sagt, skal Peblingerne, som bære Lysene og holder hos Graven, strax begynde denne Ligsang: Nu lader os hans Legem begrave — og sjunge den ud til de 2 sidste Vers, hvor de holder op med Sangen. Des imellem fremtræder den gode Mand, som bedst er at skyde den dødes Skjel over Graven og med korte Ord sin Sag bestiller. — Desligeste dersom den dødes skriftlige Testamente er berammet overlyst at skulle oplæses, da skal det ogsaa paa samme Tid og Sted ske, og ikke af Prædikestolen.

Naar dette er saa altsammen bestillet, saa sjunger Børnene de to efterstaaende Vers af forskrevne Ligsang til Enden. Og hermed skal være Ende paa denne Jordefærds Handel og Ceremoni, efter denne forskrevne Ordning og Skik, som saa christeligen herom af mærkelige Nøds Aarsage berammet og samtykt er, at allevegne kan holdes en lovlig og christelig Endrægtighed til Guds Ære

uden »altho« stor Pral og unyttig Bekostning, af hvilken hverken Gud eller Mennesken haver Ære eller Godt. Thi betænke sig hver from Christen her efter at rette sig, andre til godt Exempel, som de allevegne for Gud og godt Folk christeligen bekjende ville. Finis.

2. Skudsmaal over Graven.

I foranstaaende Anvisning omtales, at mod Jordefærdens Slutning fremtræder »den gode Mand (o: Adelsmand), som bedst er (skikket til) at skyde den dødes Skjel over Graven, og med korte Ord sin Sag bestiller« ¹⁾. Betydningen heraf oplyses nærmere ved følgende Anvisning til de Ord, der i samme Anledning passende kunde fremføres ved en gejstlig Mands Begravelse. Stykket meddeles efter samme Kilde, som foranstaaende Stykket er hentet fra, og er sandsynligvis ogsaa forfattet af Biskop Niels Jespersen.

Maade, hvorledes man bør at skyde en Præsts Skudsmaal over hans Begravelse.

Efterdi mine fromme Christne denne hæderlige og lærde Mands Jordefærd og Begravelse er nu hæderligen og ærligen (Gud være lovet) gaaen for sig, som eders Kjærlighed forfaret haver, med Prædiken og Sang, som det sømmer og bekvemmer en from og ærlig Mands Begravelse; desligeste er hans Testamente og yderste Vilje oplæst, hvoraf I kan formærke, at denne hæderlige Danne-
mand sig hos Gud og Verden haver udi timelig Tid beskikket til et saligt og christeligt Endeligt, saa haver jeg nu hos eder, i gode Christne, tvende Ærende at røgte paa denne Dannekvindes og hendes salige Husbondes Slægt og Venners Vegne, som er først om hans Skudsmaal og Vidnesbyrd, hvorledes han haver sit Liv levet her udi Levned og Lærdom, saa længe han haver været eders Sjæle-

¹⁾ Se t. Ex. Danske Mag. 4. R. V, 296.

sørger og Sognepræst. Og er dette Skudsmaal nødsommeligt, fordi en Præstemand haver et dyrebart, kosteligt og helligt Embede, og bør fordi des flittigere at vogte og vare sit Levned og Omgjængelse, at han ingensteds giver nogen Stød og Forargelse, paa det hans Embede ikke skal straffes enten i hans levende Liv eller efter hans Død, som den hellige Skrift mangesteds lærer (*hic recitanda aliquot scripturæ loca de doctrina et vita pastorum cum brevissima quadam explanatione, ut Matth. 5, 13. 14. 15. 16. 2 Cor. 6, 3. 4 et seqv. 1 Pet. 5, 2 etc.*) udi hvilke Steder gives tilkjende, hvorledes en Præstemand bør at pryde sit Embed og Kald med en ærlig Omgjængelse. Da paa det at det hellige Præsteembede maa beholde sin tilbørlige Ære og Værdighed endog hos denne begravede Dannemand, da staar jeg her og begjærer af eder allesammen denne salige Dannemands N. N. Skudsmaal og Vidnesbyrd og det først af Provsten og menige Herredspræster og Degne; dernæst af hans menige Sognealmue, som han paa Guds Vegne i Præsteembede tjent haver. Svarer nu her til allesammen og hver besønderlig det, som retfærdigt er og med en god Samvittighed kan svares og forsvares. (*Quam responsionem excipiens Præpositus in hunc modum:*) Jeg haver ingen Ret til at unddrage denne Dannemand mit Vidnesbyrd; fordi bekjender jeg, at han udi Lærdom og Levned haver skicket sig som en retsindig og gudfrygtig Guds Ords Tjener, der til med beprydet og siret med mange gode Dyder, saa at maatte det være sagt foruden Guds Fortørnelse, da havde han været umistendes. Nu, vi maa ikke staa Guds Vilje imod, ville hannem fordi befale udi Guds Haand, takkendes eder alle og hver besønderlig for godt, ærligt Vidnesbyrd, og beder Gud alsmægtigste for Jesu Christi Navns Skyld, at vi maatte saa leve imod Gud og Mennesken, at vi maatte bekomme et saligt Endeligt og et ærligt og godt Vidnesbyrd efter Døden og en glædelig Opstandelse paa Dommens Dag med alle Guds udvalgte.

For det andet lader denne Dannekvinde eder allesammen ærligen og kjærligen takke, være sig hæderlige og vellærde Præstemænd, ærlige og velforstandige Borgere, velfornumstige Bønder, samt deres hæderlige og ærlige Dannekvinder, for den Umage og sidste Kjærligheds Tjeneste, som I have hendes kjære Husbonde bevist og fulgt hennem til sit Lejested; hun med alle hans gode Venner og Forvante vil saadan Ære, Umage og Velgjerning med alle og hver især forskyldte, baade udi slig og andre Maade, naar dennem tilsiges. Og efterdi de dodes Begravelse er og regnet iblandt Miskundheds Gjæringer, skulle I visseligen vente eders Belønning for denne Miskundheds Gjærning saa vel som for andre, som gjøres udi Troen til Jesum Christum, vor Herre. Den samme Herre Gud jeg eder alle befaler, ønskedes, at I maa bekomme en salig Afsked og en glædelig Opstandelse paa den yderste Dag. Amen.

3. Nøgler kastes paa Graven.

Blandt Fortidens Skikke var ogsaa den, at naar Arvingerne vilde frasige sig Arv og Gjæld efter en afdød, saa skete det paa den Maade, at de ved Jordefærdens Slutning kastede Nøglerne til den afdødes Gjemmer paa Graven, i det de samtidig udtalte den af dem fattede Beslutning. Om den saaledes paa solen Maade foregaaede Frasigelse af Arv og Gjæld udstedtes derpaa et Vidne til fremtidig Brug, om mulig senere Retskrav skulde opstaa. — Vedrørende den nævnte Skik have vi i Konsistoriets Arkiv (Pakken 94) fundet et Par Tingsvidner fra Fur Birk. Det første af dem lyder, som følger:

Niels Vinther i Gristillgordt, foget thill Fur birckething, Morthen Kielsen i Engelst och Peder Jensen i Gristillgordt, gjør viherlig, att efter Gudtz byrdt 1631, fredag den 10 Juni, paa for^{ne} thing for oss var skickedt Søren Morthensen i Madtzbod paa sin søster Maren Mortens-

datters vegne, der loffueligen esched och fick itt fuld thingsvinde aff viij dannemend, som er Morthen Kieldsen (osv.), huilcke for^{ne} viij dannemend der alle vonde och kundgiorde, atti saa och hørde saa samme dag paa for^{ne} thing Niels Thøgersen i Debell, Christen Andersen, Jens Pedersen i Debell, Søren Pedersen, Jens Morthensen ibid., Jep Morthensen, Søren Jensen i Nederby och Søren Jepsen, huilcke der stod lydeligen her idag for thingsdomb och vonde medt dieris oprakt fingre och ed effter Recessen, atti nerverendis huos var paa kirkegorden den neste Søndag effter Paaske nu sist forleden offuer S. Christen Pedersen Schiøttis begraaffuelse, och da samme thid hørde och saa, det Maren Morthens datter, bemelte S. Christen Schiøttis Hustru, kaste nøgler paa graffuen och vedersagde arffue och giæld, och sig inthed der med vilde befatte i nogen mode; samme dag er Peder Christensen i Debell thill vedermolstthing. Vnder voris segenet. Ut supra.

Det andet af de omtalte Tingsvidner er udstedt paa Fur Birketing den 6. Juli 1631; heri vidnes, at Niels Pedersen i Lendom paa sin Moders Vegne »tog Nøglerne og kastede dem for Gjældnerne og sagde sig fra Arv og Gjæld« efter hendes afdøde Mand.

Aarsagen til den Forarmelse, som medførte disse Frasigelser af Arv og Gæld, oplyses af følgende Vidne, der viser, at den kejserlige Krigs Ødelæggelser ogsaa havde strakt sig til Øen Fur. Stykket vedrører vel ikke den omtalte Gravskik, men da det hører til samme lille Samling af Aktstykker, der i sin Tid indsendtes til Universitetet, for at godtgjøre, at det Præbende i Viborg Kapitel, som havde Ejendomme paa Fur, ikke kunde yde nogen Afgift paa Grund af Bøndernes Forarmelse — saa kan det dog passelig følge med her¹⁾). Dette meddeles efter Originalen, som har Mærker af en Del Segl.

¹⁾ Stykkerne indsendtes af Kapitlets Notarius, M. Villum Paludan, som i sit medfølgende Brev til Universitetets Rektor bemærkede:

Wij efterschreffne Her Jens Christensen Ørom, Sogene-
 prest paa Fur, Niells Vinther i Gristillgordt, Knud Nielsen
 ibid., Morthen Kielsen i Engelst, Søren Pedersen ibid.,
 Kield Nielsen i Voeyel, Madtz Andersen ibid., Niells
 Thomisen i Bieregardt, Thøger Nielsen i Sund, Søren
 Christensen i Madtzbod och Peder Jensen i Gristillgardt,
 kiendes och giøre for alle vittherligt, att Jens Morthensen i
 Debell och Søren Nielsen i Kubdall haffuer weret voris
 kundschaß och vinde begierendes, anlangendis atti i finder-
 nis tid bleffue saa forarmet, atti icke siden den thid er
 komen thill rette med affuell och biering, atti forgangendis
 aaringer formatte at vdgiffue deris schyld, huilcken woris
 sandferdig kundschaß wij icke viste dennom at negthe.
 Da er det oss fuld vitherlig i ret sandhed, at for^{re} Jens
 Mortensen och Søren Nielsen bleffue saa forarmet i fin-
 dernis thid, och icke siden er kommen thill affuell och
 bieringh, atti forgangendis aaringer kunde formaæ at vd-
 giffue deris schyld och land giæld i nogen made; Och
 denne voris kundschaß vider vill verre bestondig, om be-
 hoff giøris. Dis thill windesbyrd wnder voris segenet eller
 egen haand vndereschreffuet. Actum Fur den 14 Septem-
 ber Anno 1632.

Søffren Pedersen

Knud Nielsen

Egen haandt.

Egen haand.

4. Begravelse uden Præst¹⁾.

I den ældste kirkebog for Skræm sogn i Øster Han-
 herred, der går tilbage til 1646, findes anført tre til-

»Men efterdi der er nogle forarmede Folk, som af Fjenderne
 bleve udsuede med ulidelige Contributionibus, at de derover nødtes
 til at sælge deres Fæmon og Heste, [saa] at de ikke siden kan
 komme til Avl og Berging, som af hoslagte Tingsvidner og Kund-
 skab i Sandhed er at forfare, kunde jeg ikke bekomme hvis
 (o: hvad) I ellers efter Jordebogen burde at have«. — Univer-
 sitetet havde Ret til at oppebære Halvdelen af Kapitelspræbenders
 Indkomster i det Aar, der fulgte efter en Præbendebedsidders Død.

¹⁾ Dette Stykke er os meddelt af Pastor F. R. Nielsen i Kollerup.

fælde af begravelse uden præst i årene 1649 og 1652. Og disse tre have næppe været de første; i alt fald vidner en bemærkning fra 1647 om, at sognepresten, hr. Niels Andersen Aslovius, allerede da ikke ubetinget turde stole på, at ethvert dødsfald i sognet kom til hans kundskab. — Der han spørges, om vi her have en uregelmæssighed af rent lokal art, eller om det er en sen levning af den sædvane, af hvilken man andetsteds fra har tidligere eksempler. — Er dette sidste tilfældet, — og det er vel ikke urimeligt — da synes disse 4 små notitser at være af nogen interesse som bidrag til besvarelse af spørgsmålet om, når den kirkelige jordspåkastelse fuldstændig er trængt igennem. De lyde således:

Anno 1647 Er ingen mig vitterlig bortdød i Skrem Sogn. —

Anno 1649. 1. Lavrids Guldsmid blef nederlagt och begraffvet at Sognemendene den 31 Januarij, mig derom ubevist. 7. U. P.s Barn begroff Sognefolchen d. 31 Maji mig uafvist og uombedet.

Anno 1652. 2. Den 31 Junij bleff Søren Olufsens Barn aff Sognefolchet begraffuet mig gandske ubevist.
